

“...because his brother had gone west,
Raved at the bleeding war; his rampant grief
Moaned, shouted, sobbed, and choked, while he was kneeling
Half-naked on the floor. In my belief
Such men have lost all patriotic feeling.”
Siegfried Sassoon

GONEWEST

De ‘grote oorlog’ in (west)vlaanderen

herdenken na honderd jaar

‘To go west’, een Engelse uitdrukking, die zoveel betekent als sterven, kreeg tijdens de Eerste Wereldoorlog een bijkomende betekenis mee. Het ten westen gaan van de doden, met de ondergaande zon mee, werd aan het geallieerde front meer dan zomaar een metafoor. Britten, Fransen en Belgen bezetten dan ook het westelijke deel van dat Westelijk Front, dat van het noorden naar het zuiden West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk doorsneed. Hun gesneuvelden en gekwetsten brachten ze daarmee letterlijk naar het westen toe. Aan het westelijk front kon het gezegde de dood en vernieling van de oorlog dus zowel verbloemen als concreet aanwezig maken.

Bovendien trok in België de oorlog met de Duitse inval van oost naar west door het gehele land, waarna hij vier jaar lang in de Westhoek ter plaatse bleef trappelen.

Honderd jaar later zal ook de herdenking van het uitbreken en het verdere verloop van de Eerste Wereldoorlog naar het westen van het land toe gaan en daar de daaropvolgende jaren blijven. *Gone West* is dan ook de uitgelezen naam voor de artistieke herdenking van de oorlogsjaren in de provincie West-Vlaanderen, die in 2014 een aanvang zal nemen.

Herdenken na honderd jaar

De herdenking van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog zal honderd jaar na dato geschieden zonder dat er nog directe getuigen van in leven zijn. De ketting der levende herinneringen die ons nog fysiek met de ‘Grote Oorlog’ verbond is stilaan verbroken. Een verleden dat voorheen nog van vlees en bloed was maakt de overgang naar een geheugen dat uit steen, inkt en papier bestaat. Dit noopt tot een her-denken van het herdenken. De herinnering is altijd een onderhandeling, de geschiedenis het geheel van moeizame gesprekken die rond die onderhandelingstafel plaatsvinden.

Teneinde de herinnering aan de ‘Grote Oorlog’ in al zijn complexiteit levendig te houden, is een combinatie nodig van het opwekken van ons menselijke vermogen tot empathie, met het onderhouden van een gedegen historisch besef. Bovendien kunnen we, honderd jaar na dato, stilaan gaan herdenken zonder de doden van deze oorlog postuum op te delen in winnaars of verliezers, goeden en slechten, burgers of militairen... De impact van het conflict, de oorzaken en de gevolgen ervan, liggen verspreid in talloos vele levensverhalen waarin de grote en de kleine geschiedenis elkaar raken.

Voor de provincie West-Vlaanderen is net dat snijvlak van de grote en de kleine geschiedenis essentieel. Het artistieke luik van de herdenking wenst dan ook kennis en empathie met elkaar te vervlechten, én de levens van de mensen van de Grote Oorlog te verbinden met de levens van de mensen van vandaag, in de wereld van vandaag, waar oorlog nog steeds een realiteit is.

Oorlogen staan nooit op zich. Ze lijken tentakels te bezitten die schier onmerkbaar doorgroeien, tot ze elders opschieten en weer in nieuwe conflicten ontvlammen. We kunnen het ons niet permitteren blind te zijn voor de krachten die honderd jaar geleden de machinerie van het noodlot in gang hebben gezet. Daarmee zouden we onszelf de mogelijkheid ontzeggen in het verleden patronen te ontdekken die ons kunnen helpen lessen te trekken voor het heden en de toekomst. Het succes van de Europese naties in het voorkomen van een totale rampspoed die ze tot twee keer toe hebben ontketend, kan ons de illusie schenken dat de Grote Vrede nu voorgoed is aangebroken en dat we niet langer nood hebben aan een goed ontwikkeld historisch besef. Maar zoals de onlangs overleden historicus Tony Judt ooit opmerkte: 'Europese Eenmaking mag dan een antwoord zijn op de geschiedenis, ze kan nooit haar vervangstuk zijn.' Empathie en kennis zijn hierbij vitale begrippen.

Het hart van *Gone West*: de namenlijst met alle op Belgische bodem omgekomen slachtoffers: burgers en militairen

De provincie West-Vlaanderen wenst vanuit deze optiek dan ook dat het opstellen van de geïntegreerde namenlijst van alle oorlogsdoden in België, zowel de burgerlijke als militaire, het hart en knooppunt vormt van *Gone West*. Dit initiatief van het In Flanders Fields Museum in het kader van de culturele herdenking moet voor het eerst deze lijst met naar schatting 600.000 namen uit tal van archieven en bestanden samenbrengen.

De lijst geeft inzicht in onze gemeenschappelijke geschiedenis, in gebeurtenissen die ons verbinden, en ons identiteit verlenen. Dat geldt niet alleen de gekende bevolkingsgroepen van Europa, maar met name ook de vele nieuwe bewoners in al onze Europese landen. Het besef van de grote internationale verwevenheid en verbondenheid zou met name bij de jongste lagen van de bevolking ingang moeten kunnen vinden. Nu de generaties die WO I hebben meegemaakt verdwenen zijn, is het nodig dat zij langs andere wegen leren inzien hoe we moeten kunnen leren van de eigen fouten uit het verleden. Hiertoe wordt voor het opstellen van de lijst een groot participatieproject in gang gezet, in eerste instantie naar scholen en jongeren toe. De provincie is er van overtuigd dat culturele manifestaties in West-Vlaanderen n.a.v. de honderdste verjaardag van het begin en het einde van de Eerste Wereldoorlog slechts zinvol kunnen zijn indien de eigen bevolking daarbij betrokken wordt. Daarom slaat *Gone West* de handen in elkaar met het IFFM en met alle middelbare scholen in West-Vlaanderen voor de opmaak van deze Namenlijst tijdens het schooljaar 2011 - 2012.

Verbanden met het gehele culturele project *Gone West*

De lijst zal verder worden gebruikt tijdens de jaren van de herdenking, enerzijds voor veel pedagogische projecten door de betrokken scholen, en anderzijds voor de realisatie van een groot project binnen het luik van de plastische kunsten, dat de schaal en de reikwijdte van de namen en de geschiedenissen visualiseert en ook op dit vlak aanknopingspunten zoekt met het heden.

Evenzeer schaarde de literaire herdenking 1914/1918 - 2014/18 zich achter de grondfilosofie van *Gone West*. Naar analogie met de motiveringen voor het opstellen van de namenlijst zal voor de gehele periode van de herdenking een aantal manifestaties (in brede zin) plaatsvinden, waarbij de nadruk ligt op namen, levensgeschiedenissen en gebeurtenissen. Het is mogelijk een aantal symbolische plaatsen en gebeurtenissen te selecteren en daarrond alle geschreven bronnen, zowel zuivere literair als dagboeken, brieven, etc, zowel van gevestigde auteurs als van 'gewone' mensen, te verzamelen. Dit geheel van 'stemmen' kan als inspiratiebron dienen voor uiteenlopende en diverse literaire evenementen, die evenzeer een brug slaan naar de wereld van vandaag. De 'Grote Oorlog' wordt niet voor niets de literaire oorlog genoemd, en tot vandaag wordt die oorlog tot vandaag het voorwerp uit van een levendige literaire traditie.

Ook het muzikale luik, dat niet in de culturele herdenking mag ontbreken, zal op analoge wijze de historische en muzikale erfenis van WO I naar een hedendaagse context vertalen – opnieuw met oog voor de veelheid aan culturele achtergronden van de mensen die deze Grote Oorlog aan den lijve hebben ondervonden en binnen een eigentijds kader. Concreet betekent dit dat het centrale thema vertaald wordt naar een hedendaags en gediversifieerd publiek. Hierbij zal zoveel mogelijk de historische tijdslijn gevolgd worden door het muzikale aanbod waar mogelijk te koppelen aan een belangrijke gebeurtenis en/of locatie. De anti- oorlogsfilosofie staat centraal. Er wordt gestreefd naar het brengen van creaties in verschillende genres. Over de grenzen van de muziek heen worden linken gezocht met andere kunst disciplines. Hierbij wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke spreiding van het aanbod: lokaal, provinciaal, nationaal en internationaal.